

CAMİLER

CAMİ YAPIMINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSULAR

MİMAR MEHMET OSMANLIOĞLU
MİLA MİMARLIK

CAMİLER

CAMİ YAPIMINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

- Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim de; *"Allah'ın mescidlerini ancak Allaha ve âhiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler i'mâr eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır."*(Tevbe,18)Bu çerçevede cami mimarlarının islam öğretilerine vakıf, inanç değerlerini hazmetmiş, islam mimarisi alanında yetkin olmaları zaruridir. Tasarımcının kendi iç derinliğinden, ruhundan değer katabilmesi ise ancak müslümanlığın gereği olan ibadet eylemlerini yerine getirmesi ve onunla aynileşerek metafizik derinliğe ulaşmasıyla mümkündür. Çünkü yapılan her şey inanç ve kültürel arka planın sanat ve mimariye yansımasıdır.
- Bir cami tasarlarırken bir yandan eserin inşaa edileceği ülke, bölge ve şehre ait tarihi arka plan tetkik edilerek geçmişle irtibat kurulurken, öte yandan güncel teknoloji, malzeme, gelişen ve değişen ihtiyaçlar ve estetik zevklere uygun, geçmişi kopyalamadan günümüze taşıyacak, çevreye uyum sağlarken yeni değerler katacak tasarımlar yapılmalıdır.
- Eserin inşaa edileceği arsa veya arazinin durumu, topoğrafik özellikleri, düz ya da eğimli oluşu, yollarla ilişkisi ve şehirdeki konumu ile, zeminin jeolojik yapısı hakkında bilgi sağlayacak yeterli belge, rapor, fotoğraf ve diğer vesaikin temin edilmesi gereklidir.
- Cami, medrese(okul), çarşı, hamam, şifahane, çeşme gibi şehrin merkezini şehir meydanını teşkil eden abidevî eserler idare(vakıf) tarafından önceden planlanarak en münasip yere konumlanmalıdır. Şehrin diğer kısımları bu merkez etrafında belli kurallar çerçevesinde tamamen yöre sakinlerinin kararları çerçevesinde geliştirilmelidir.
- Eser; eşref-i mahlûkat olan insana hizmet için yapılacağından her yaştaki insanların, çocuk, yaşlı, kadın ve engellilerin rahatlıkla ulaşabileceği, kullanabileceği ve yararlanabileceği tüm mekân ve imkânlar hazırlanmalıdır.
- Eserin mimari tarzı, cephe formları, cephe detayları, binanın çeşitli bileşenleri arasındaki proporsiyon (nispet), ölçü(vezin), ritmik tekrarlar ve simetri gibi unsurlar, konusunda uzman mimarlarca büyük bir titizlikle ele alınmalıdır.
- Camilerin dış avluları dahil, yapılacak her bina, avlu ve yaya yolları ile bu yollara döşenen taşlar dahi kibleye müteveccih veya saf düzenine uygun olarak tasarlanmalıdır. Harimin içinde namaz kılacak herkes kible yönüne yönelebilmelidir. Kalıplar, biçimler ve binaların kible müteveccih oluşu, esasında kalplerin kibleye yönelim ve bağlılığının tezahürüdür.(buradaki tek istisna tuvalet taşlarının ön ve arkalarının kible ya da saf yönünde olmamasıdır)
- Cami dış avlularına(bahçelerine) caminin büyüklüğüyle ahenkli, uzun ömürlü, çok bakım gerektirmeyen, geniş gölge atan ve çevresindeki yeşille tevhid edilen bir peyzaj hâkim olmalıdır. Büyük abidevî camilerin avlularına çınar gibi büyük ölçekli ağaçlar dikilirken, küçük ölçekli cami ve mescitlerin bahçelerinde daha kısa ve küçük ağaç cinsleri seçilerek proporsiyona dikkat edilmelidir.
- Cami içini tasarlarırken doğal malzeme kullanılmalı, sadelik, tevazu ve sükûneti ihlâl etmeyecek, ibadet ruhunu etkilemeyecek tezyinat yapılmalıdır.
- Caminin mihrap, minber, vaaz kürsüsü ve müezzin mahfili gibi yapı bileşenleri aynı mimari tarzın bütünlüğü içinde tasarlanmalı, objeler ne kadar çok olursa olsun iç mekân tamamlandığında tek bir sanatkârın/ustanın elinde çıkmışcasına birbiriyle uyum ve yekdiğerini tamamlama özelliğiyle mimaride tevhide gerçekleştirilmelidir.

- Bir külliye tasarımı yapılırken ise cami, medreseler, çarşı, şifahane, hamam, kütüphane, imaret, sebil, çeşme ve diğer binaların birbirleriyle münasebet ve hiyerarşileri ile araziye yayılış konumları, yöreye özgü mimari arka plan ve diğer özellikleri yeterince araştırılmalıdır.
- Mimarlar binayı tasarlarken maliyet, estetik ve fonksiyonelliğin yanında ısıtma, soğutma, havalandırma, seslendirme ve aydınlatma sistemini ve tezyinat stillerini ayrıntılarıyla ele almalıdır.
- Binada ısı yalıtımı perlit esaslı ekolojik malzeme ile sağlanmalı, su yalıtımı ve drenaj ile yağmur, ve çevre suları kontrol altına alınmalıdır.
- Camilerin abdesthane ve şadırvanlarında insan ergonomisine uygun ve ihtiyacına cevap verecek tasarım ölçü, malzeme ve ekipman kullanılmalı ve detayları doğru çözülmüş uygulamalara büyük önem vermek gerekmektedir. Abdesthanelerin yeterli kişisel temizlik sağlanabilmesi ve ibadetin sıhhati için tuvaletlerden 25.00 m mesafede yapılması zaruridir.
- Camilerin alt katlarında wc, duş gibi namaz kılınamayan mekânlar bulunmamalıdır. Bu takva gereği olup, arzda beyt'ullah (kâbe) ile temsil edilen mescitlerin, arşta Beyt'ül-mâmurla izdüşümü olduğunu ve bu ikisi arasında ibadet edilemeyen mekânlar yer almamalıdır.
- Tuvalet ve abdesthane katiyetle bir arada olmamalı, istenmeyen kokuların abdesthaneye yayılması önlenmelidir.
- Tuvaletler; bay, bayan ve çocuk için yeterli büyüklükte olan, temizliğin kolayca yapılabileceği, hijyen şartlarını sağlayacak, üzerine su sıçratmayacak alaturka hela taşı seçilerek, kaygan olmayan ve kolay temizlenebilen, az sayıda ve çok ince derzli zemin yüzey malzemesi ile kaplanmış olmalıdır.
- Tuvalet taşının ön ve arka cephesi kibleye müteveccih olmamalıdır. Bu yalnız camiler için değil müslümanların kullandığı tüm binalar için geçerlidir.
- Tuvaletlerde tamiri kolay tipte gömme rezervuar kullanılmalıdır. İmkânlar elverirse sensörlü otomatik rezervuar kullanılarak insan elinin en az dokunduğu sistemler seçilmelidir. Musluklar sensörlü, taharet maşrapası paslanmaz çelik olmalıdır.
- Tuvaletlerin ara bölme duvarları kompakt laminat olanlarda iki wc arasında su ve ses geçişini önleyecek tedbirler alınmalıdır.
- Büyük camilerin inşaatına başlamadan önce mimari görselleriyle birlikte maket ve diğer tanıtım materyalleri hazırlanarak insanlar proje konusunda önceden yeterince aydınlatılmalıdır. Bunun neticesinde yapım süreci sonunda yöre halkının beklenmeyen yorum ve tepkileriyle karşılaşılması önlenmiş ve ortak kabul sağlanmış olacaktır.
- Binanın arsa, arazi temini ve finansman kaynaklarının hiç bir haksızlık ve zulme konu olmayacak şekilde meşru yoldan temin edilmiş olması huşû dolu bir mekânın elde edilmesi hususunda en temel kriterdir.
- Eserin temeline çok önem verilmeli, hafriyatı müteakip yapılacak bu ameliyenin önemli bir günde(örneğin Cuma), eşref saati addedilen zaman diliminde olmasına dikkat edilmeli ve şehrin en yetkili dinî, idarî ve mülkî amirlerinin hazır bulunmaları sağlanmalıdır.
- Temel atılırken dualar edilip, mimarına, bânisine ve katkıda bulunan önemli diğer zevata teşekkür ve tebrik sadedinde günün anısına plaket verilmeli, Allah için kaza ve belanın def'i maksadıyla kurbanlar kesilmelidir.
- Çalışanların yeme-içme, temizlenme(lavabo, duş) ve tuvalet ihtiyaçlarının karşılanacağı geçici mekânlar öncelikle yapılmalı, çalışanların abdestli olmaları ve besmelesiz işe başlamamaları için gerekli hassasiyet gösterilmelidir.
- Çalışanların mesai saatlerine dikkat edilerek gereğinden fazla çalıştırılmamaları ve çalışma ve disiplin kuralları çerçevesinde alın teri kurumadan hakları ödenmelidir. Çalıştığı işin hakkını vermeyen veya ehil olmadıkları tespit edilenlerin işlerine son verilerek hayırseverlerin emaneti her yönüyle muhafaza edilmelidir.
- İşin tekniğine uygun ve zamanında tamamlanabilmesi için yeteri kadar işçi, usta, formen, tekniker, mühendis veya mimar görevlendirilmeli, imalatın her safhasında gerekli kontroller yeterince yapılmalıdır.

- Eseri inşaa ederken insan, insan emeği ve kaynak israfını önleyecek tedbirlerin önceden alınması, ihtiyacın çok üstünde olan büyüklüklerde, yapımı zorlaştıracak teknolojiler içeren veya çok fazla bakım gerektiren malzemelerin seçiminden kaçınılması gereklidir.
- İnşaa sürecinde işletme masraflarını azaltacak toprak ve güneş enerjisi, yağmur suyu ve gri su kullanımına ilişkin altyapı hazırlanmalıdır.
- Caminin temizliğinin kolayca yapılabilmesi için merkezi elektrikli süpürme sistemi kurulmalı süpürge katlarda bulunan bağlantı noktalarına takılarak halı ve mekân temizliği yapılmalıdır.
- Caminin tamamlanmasını müteakip caminin taç kapısının altına bânisi, mimarı, inşaa tarihi ve gerekli diğer teknik bilgileri içeren bir kitabe konularak tarihe not düşülmelidir.
- Projenin büyüklüğüne ve hayırseverlerin imkânlarına mütenasip olmak üzere camiler öncelikle en uzun ömürlü doğal malzeme olan çelik destekli kalın duvarlı taş ve tuğladan kâgir olarak yapılmalıdır.
- İmkanlar yeterli değilse veya projede seçilen formun özgünlüğü ve zorluğu göz önüne alınarak çelik ya da betonarme yapılarak cepheleri Osmanlı kenet sistemiyle monte edilen doğal taşla kaplanmalıdır.
- Ahşabın ucuz olduğu ve yeterli yapım teknolojisinin bulunduğu bölgelerde emprenye edilmiş, uzun ömürlü ağaç cinsinden seçilmek kaydıyla tümüyle ahşap cami ve mescitler inşaa edilmelidir.
- Kırsal bölgelerde veya küçük merkezlerde kalın duvarları ekolojik, en ucuz ve sağlıklı malzeme olan kerpiçten yapılan, çatıları ahşapla örtülen mütevazı mescitler inşaa edilmelidir.
- Kâgir binalarda veya taş kaplamalarda ocaktan çıktığına kolay işlenebilen, atmosferle buluşunca zamanla sertleşerek uzun ömürlü olan kesme küfeki taşı, Antalya limra taşı, Bayburt Taşı, Ahlat Taşı, Kayseri Taşı gibi tecrübe edilmiş malzemeler kullanılmalıdır.